
Bundás holyva

Emus hirtus (LINNAEUS, 1758)

Védelmi kategória: Nem szerepel a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) által felállított, a veszélyeztetett fajokat tartalmazó listán. Magyarországon *nem védett*.

A faj életvitele: A legnagyobb termetű hazai holyvák közé tartozik, testhossza 18–28 mm. Aranysárga, fekete és fehérésszürke szőrzete révén semmilyen más fajjal nem lehet összetéveszteni. Feje széles és trapéz alakú. Rágói erőteljesek, aszimmetrikusak, belső oldalukon egy nagyobb és több kis fogacska látható. Feje, előháta, valamint potrohának első három szelvénye aranysárgán szőrözött, míg szárnyfedőinek hátsó kétharmada hamuszínű, a test többi része pedig fekete. Melegkedvelő faj, mely leginkább legelőkön, száraz gyepekben fordul elő. Ritkábban nedvesebb helyeken, erdőkben, cserjésekben is megtalálható.



A bundás holyva a legelő állatok ürülékében keresi táplálékát. A középső lábakon piros színű bogáratkák láthatók, melyek potyautasok (© Tallósi Béla)

Táplálkozása és szaporodása révén elsősorban a ló, illetve a szarvasmarha nagy méretű trágyájához (lepényéhez) kötődik, ahol az ott élő rovarok, főként trágyabogarak és ganajcsiborok imágóit és lárváit, valamint különféle legyek (pl. döglegyek) lárváit fogyasztja. Németországi megfigyelések szerint áldozatát a trágyába fűrt lyukakból húzza ki, majd hátára fordulva fogyasztja el a zsákmányt. Más megfigyelések szerint az ürülék és a fű között is sok időt tölt, ahol trágyabogarakra vadászik. Olykor különféle állatok ürülékén, állati tetemeken, ritkábban fák kifolyó nedvén, rothadó növényi anyagokon is megtalálható. Nem gyakori, rendszerint egyesével fordul elő. A hazai példányokat április és október között észlelték. Németországban megfigyelték áttelelő példányait a bivalylegelőhöz közeli fás vegetációban. Egyes szerzők a fás legelők indikátorfajának tartják.

Elterjedés és állomány nagyság: Európában, a Brit-szigeteket és Skandinávia déli részét, valamint a mediterrán félszigeteket is beleértve, szinte mindenütt előfordul, viszont Finnország és Norvégia északi területein nem él. Kis-Ázsiában és a Kaukázusban is honos. Elsősorban az alacsonyabb hegyvidék, a dombvidék és a síkság lakója, de az osztrák Alpokban 1200, a Pireneusokban 1800, míg a Retyezátban 2100 méteres magasságban is észlelték. Magyarországon sok helyről előkerült, de mindenütt ritka. Elterjedési területének délebbi részein gyakoribb, mint az északi vidékeken. A klímaváltozás valószínűleg elősegíti terjedését.

Veszélyeztető tényezők: A bundás holyva populációinak csökkenését elsősorban a külterjes gazdálkodás visszaszorulása, a nagy testű, legelő állatok számának csökkenése, a méretes (2 kg vagy nagyobb) trágya hiánya okozza. Az állatgyógyászati szerek, például féreghajtók és antibiotikumok széles körű megelőző használata miatt a trágya alkalmatlanná válik az azon élő lebontó ízeltlábú-közösségek számára, melyek kulcsfontosságú táplálékot jelentenek a bundás holyvának. A műtrágyák intenzív használata sűrűbb növényzetet eredményez, ami kedvezőtlenül befolyásolja a legelők mikroklimatikus viszonyait, és kedvezőtlenül hat az ízeltlábú-közösségekre és így a bundás holyvára is.

A megőrzés érdekében szükséges és ajánlott tevékenységek: A bundás holyva előfordulását és gyakoriságát elsősorban a legelők, illetve a nagy testű patások trágyájának mennyisége befolyásolja. A legelőn kijuttatott trágya minőségét és mennyiségét a gazdálkodó közvetlenül befolyásolhatja az állatfajok és -fajták megválasztásával: a ló- és szarvasmarha kombinált alkalmazása különösen kedvező, mivel mindkét állat nagy, tömör trágyalepényeket, illetve kupacokat produkál, amelyek a bundás holyva szaporodásához és táplálkozásához egyaránt nélkülözhetetlenek. Előnyös számára a fás legelő, ahol az egyes példányok a holt fában át tudnak telelni. Az antibiotikumok és egyéb állatgyógyászati szerek megelőző, szisztematikus alkalmazása helyett célszerű az állatorvossal egyeztetett, valóban szükség szerinti kezelési rendet kialakítani, amely minimalizálja a trágya rovarközösségre gyakorolt káros hatásait. A féreghajtó szereket (pl. ivermectin) nagyon körültekintően szabad csak használni, mivel azok a legelőre kijutva súlyosan károsítják a rovarvilágot, különösen azokat a trágyához kötődő fajokat, amelyek a gazdálkodók legfontosabb szövetségesei. A féreghajtó szeres kezelést a kihajtás előtt legalább hat héttel korábban kell elvégezni ahhoz, hogy az állatok annak hatóanyagait a legelőn már ne tudják üríteni.

A legelők diverzitásának megőrzése érdekében javasolt a mozaikos kezelés, ahol a kisebb, rotációban legeltetett parcellák és az időlegesen pihentetett foltok váltakozása biztosítja, hogy mindig legyen elegendő mennyiségű, friss és éró trágya a területen. Ahol lehetséges, érdemes az extenzív legeltetési gyakorlatot a szomszédos gazdálkodókkal összehangolni, hogy a faj által belakható összefüggő élőhelyek ne szigetelődjenek el egymástól.

Ajánlott irodalom: ÁDÁM 2004, ÁDÁM & HEGYESSY 2001, BIEL *et al.* 2014, GOSSNER *et al.* 2009, TÓTH 1958

SZÉL GYÖZŐ & BÉRCES SÁNDOR